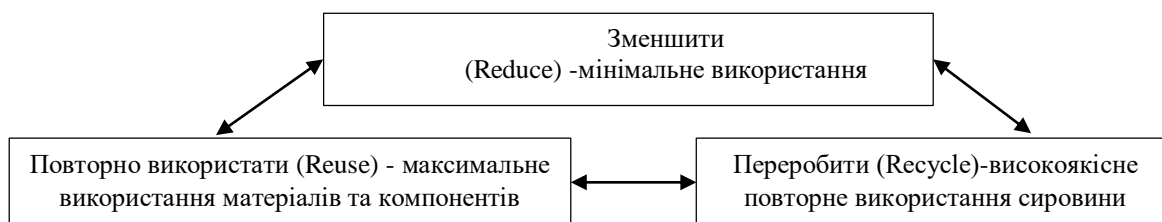

СУТНІСТЬ ЦИРКУЛЯРНИХ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ

У 21 столітті дослідники запровадили такі поняття, як екодизайн та екоконтролінг, екологічне тотальне управління якістю, ресурсозберігаюча економіка, стійкість, життєвий цикл тощо. У контексті екологічних проблем, практикуючи підприємці і дослідники все частіше обговорюють стійкі бізнес-моделі. Крім того, в останні роки в можливості цифровізації різноманітних бізнес-процесів набули особливого значення в долідженнях щодо сталого розвитку та руху зеленого бізнесу.

Відносно нова концепція, яка стрімко зростає за останні п'ять років, пов'язана з циркуляром економіки та циркулярними бізнес-моделями. Циркулярні бізнес-моделі просувають стратегії, які закривають або звужують коло ресурсів, застосовуючи принципи «зменшення, повторного використання та переробки», що чітко окреслено моделлю 3-R (рис. 1.).

Рис. 1. Модель 3R, що є основою циркулярної економіки

Циркулярні бізнес-моделі мають на меті ліквідувати відходи – не лише із виробничих процесів, а систематично протягом різних життєвих циклів і використання продуктів та їх компонентів. Адже часто те, що інакше можна назвати відходами, стає цінною сировиною для послідовних етапів використання.

На підставі досліджень європейського практичного досвіду впровадження концепції циркулярної економіки економісти розробили загально визнану класифікацію інноваційних бізнес-моделей, що реалізуються як окремо, так і разом:

– циркулярні поставки (Circular suppliers) – модель, в якій обмежені ресурси замінюються на повністю поновлювані джерела. Така модель передбачає повне забезпечення ресурсами, які переробляються чи біологічно розкладаються та становлять основу циркулярної системи виробництва і споживання. Лідують в економіці із реалізації цієї моделі такі галузі, як автомобілебудування і енергетика.

– відновлення ресурсів (Resources recovery) – модель, основана на використанні технологічних інновацій із відновлення і повторного використання ресурсів, що дає змогу не допустити їх втрат завдяки зниженню відходів та підвищенню рентабельності виробництва продукції від зворотних потоків. Ця модель найприйнятніша для підприємств, що виробляють великі обсяги побічних продуктів для ефективного відновлення і перероблення відходів.

– платформи для обміну і спільного використання (Sharing platforms) – модель, побудована на обміні або спільному використанні товарів чи активів. Забезпечує просування платформ для взаємодії між користувачами продукту, підвищуючи тим самим рівень його використання.

– продовження життєвого циклу продукції (Product life extension) – модель, яка дає змогу компаніям продовжити життєвий цикл використання своїх продуктів за рахунок ремонту, модернізації, реконструкції або відновлення. Більше підходить для виробників промислового устаткування, нові моделі якого забезпечують незначне збільшення продуктивності порівняно із більш ранніми.

– продукт як послуга (Product as a Service) – модель, у якій клієнти використовують продукцію, «орендуючи» її з оплатою за фактом використання. Є альтернативою купівлі продукту, надаючи його в користування, наприклад, через договір оренди, лізингу тощо.

Одним із факторів, що стримують впровадження циркулярних бізнес-проектів в Україні, є наявність певних бар'єрів, що обмежують доступ до фінансування. У зв'язку з цим виникає необхідність розроблення єдиної методологічної основи оцінки ефективності, окупності та ризиків реалізації таких проектів із урахуванням заставної вартості матеріальних ресурсів і відходів, що використовують у циркулярній економіці, збільшення термінів служби активів, а також ведення активної інформаційно-освітньої роботи.

Отже, дослідження дали змогу встановити, що інноваційні бізнес-моделі циркулярної економіки виникають і розвиваються, насамперед, в урбанізованому та екологічно відповідальному середовищі й спрямовані на послаблення залежності від матеріальних ресурсів, підвищення ефективності та збільшення прибутку.